

Практика суду Європейського Союзу у сфері авторського права

У навчальному посібнику розкрито основні теми унікального курсу «Практика Суду Європейського Союзу у сфері авторського права», основу якого становлять понад 80 рішень Суду ЄС, об'єднаних у тематичні розділи щодо критеріїв охороноздатності, основних видів використання твору, винятків і обмежень з авторського права, правової охорони комп'ютерних програм і баз даних. Особливу увагу приділено актуальним питанням використання творів в онлайн-середовищі та пошуку балансу між захистом авторського права й дотриманням фундаментальних прав і свобод.

Для студентів і аспірантів спеціальностей «Право» та «Міжнародне право», наукових працівників і юристів-практиків, суддів, фахівців у сфері міжнародних відносин та європейської інтеграції України.

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Наталія СОРОКА
Михайло МИКІЄВИЧ

ПРАКТИКА СУДУ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Навчальний посібник

Харків
«Право»
2024

Рецензенти:

М. В. Буроменський – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, професор кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Т. В. Комарова – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

В. Б. Ковальчук – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії права та конституціоналізму Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 66/5 від 29 травня 2024 р.)*

Сорока Н.

С66 Практика Суду Європейського Союзу у сфері авторського права : навч. посіб. / Наталія Сорока, Михайло Микієвич ; МОН України, ЛНУ ім. Івана Франка. – Харків : Право, 2024. – 480 с.

ISBN 978-617-8411-91-6

У навчальному посібнику розкрито основні теми унікального курсу «Практика Суду Європейського Союзу у сфері авторського права», основу якого становлять понад 80 рішень Суду ЄС, об'єднаних у тематичні розділи щодо критеріїв охороноздатності, основних видів використання твору, винятків і обмежень з авторського права, правової охорони комп'ютерних програм і баз даних. Окрему увагу приділено актуальним питанням використання творів в онлайн-середовищі та пошуку балансу між захистом авторського права й дотриманням фундаментальних прав і свобод.

Для студентів і аспірантів спеціальностей «Право» та «Міжнародне право», наукових працівників і юристів-практиків, суддів, фахівців у сфері міжнародних відносин та європейської інтеграції України.

УДК 347.78:[341.6:061.1ЄС](075)

© Сорока Наталія, Микієвич Михайло, 2024

© Микієвич Михайло, Мальський Маркіян, передмова, 2024

© Сорока Наталія, замість післяслова, 2024

© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2024

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2024

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	6
Директиви Європейського Союзу у сфері авторського права	7
Передмова	9
Розділ 1. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ОХОРОНИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА Й СУМІЖНИХ ПРАВ	10
1.1. Сутність, генеза та перспективи розвитку інституту авторського права	10
1.2. Особливості міжнародно-правового регулювання авторського права в рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності, ЮНЕСКО та інших спеціалізованих установ ООН	27
1.3. Міжнародні механізми охорони торговельних аспектів прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі	46
Запитання для самоконтролю	52
Рекомендована література	53
Розділ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	58
2.1. Особливості формування джерел авторського права Європейського Союзу	58
2.2. Інституційний механізм охорони авторського права в Європейському Союзі	82
Запитання для самоконтролю	99
Рекомендована література	99
Розділ 3. МІСЦЕ ПРАКТИКИ СУДУ ЄС У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА	105
3.1. Суд ЄС в інституційній системі Європейського Союзу	105
3.2. Юрисдикція Суду ЄС у справах, пов'язаних із захистом авторського права, правова природа рішень Суду ЄС	108
3.3. Структура преюдиційного рішення Суду ЄС, критерії прийнятності запитів національних судів	120
3.4. Практика Суду ЄС упродовж перших десятиліть функціонування Європейського Союзу та її значення у формуванні засадничих	

принципів «специфічного предмета охорони»	
та «вичерпання прав».....	149
Запитання для самоконтролю	164
Література та рішення Суду ЄС.....	164

Розділ 4. КОНЦЕПЦІЯ ТВОРУ ТА КРИТЕРІЇ

ОХОРОНОЗДАТНОСТІ У ПРАКТИЦІ СУДУ ЄС	168
4.1. Формування європейської концепції охоронюваного твору	168
4.2. Обсяг правової охорони різних об'єктів авторського права	185
Запитання для самоконтролю	199
Література та рішення Суду ЄС.....	200

Розділ 5. ПРАКТИКА СУДУ ЄС У СФЕРІ ПРАВОВОЇ

ОХОРОНИ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ	202
5.1. Особливості правового регулювання охорони комп'ютерних програм у Європейському Союзі.....	202
5.2. Справа UsedSoft і формування доктрини вичерпання права на розповсюдження в онлайн-середовищі	207
5.3. Позиція Суду ЄС щодо продажу резервних копій (backup copies) комп'ютерних програм	216
Запитання для самоконтролю	220
Література та рішення Суду ЄС.....	221

Розділ 6. ПРАКТИКА СУДУ ЄС У СФЕРІ

ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ БАЗ ДАНИХ	222
6.1. Особливості правової охорони баз даних у Європейському Союзі: авторське право й право sui generis	222
6.2. Практика Суду ЄС щодо правової охорони неоригінальних баз даних і особливостей застосування права sui generis.....	233
Запитання для самоконтролю	269
Література та рішення Суду ЄС.....	269

Розділ 7. ПРАКТИКА СУДУ ЄС ЩОДО ОКРЕМИХ ВИДІВ

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ	271
7.1. Право на відтворення у практиці Суду ЄС.....	271
7.2. Практика Суду ЄС стосовно права на розповсюдження	281
7.3. Концепція права на публічне сповіщення у практиці Суду ЄС.....	299

7.3.1. Формування концепції сповіщення публіці.....	299
7.3.2. Публічне сповіщення в різних сферах надання послуг.....	318
7.3.3. Вплив нових технік і способів використання творів на концепцію публічного сповіщення	331
Запитання для самоконтролю	354
Література та рішення Суду ЄС.....	355

Розділ 8. ВИНЯТКИ ТА ОБМЕЖЕННЯ З АВТОРСЬКОГО ПРАВА Й СУМІЖНИХ ПРАВ У ПРАКТИЦІ СУДУ ЄС.....	359
8.1. Загальна характеристика винятків і обмежень з авторського права й суміжних прав	359
8.2. Роз'яснення Суду ЄС щодо застосування обов'язкового винятку на дії з тимчасового відтворення	367
8.3. Практика Суду ЄС щодо факультативних винятків з авторського права за ст. 5 директиви 2001/29/ЄС	376
Запитання для самоконтролю	401
Література та рішення Суду ЄС.....	402

Розділ 9. ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	405
9.1. Розробка Судом ЄС принципів відповідальності інтернет-посередників	405
9.2. Практика Суду ЄС щодо відповідальності провайдерів інтернет-послуг за порушення прав інтелектуальної власності.....	412
9.3. Проблема дотримання балансу між правами інтелектуальної власності та фундаментальними правами і свободами	439
Запитання для самоконтролю	454
Література та рішення Суду ЄС.....	455

Замість післяслова	457
Список використаних джерел	460
Рішення Суду ЄС.....	472
Інформація про авторів	477

Перелік умовних скорочень

АСТА –	Антиконтрафактна торговельна угода (англ. The Anti-Counterfeiting Trade Agreement)
ЕUIPO –	Офіс інтелектуальної власності Європейського Союзу (англ. The European Union Intellectual Property Office)
ОНІМ –	Офіс ЄС із питань гармонізації внутрішнього ринку (англ. The Office for Harmonization in the Internal Market)
Бернська конвенція –	Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 9 вересня 1886 р. (у ред. Паризького акта від 24 липня 1971 р.)
ВОІВ –	Всесвітня організація інтелектуальної власності
ГАТТ –	Генеральна угода з тарифів і торгівлі
ДЄС –	Договір про Європейський Союз
ДзЄС –	Договір про заснування Європейської Спільноти
ДфЄС –	Договір про функціонування Європейського Союзу
ЄКПЛ –	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
ЄС –	Європейський Союз
ЄСПЛ –	Європейський суд з прав людини
МОП –	Міжнародна організація праці
Римська конвенція –	Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення, прийнята в Римі 26 жовтня 1961 р.
СОТ –	Світова організація торгівлі
Суд ЄС –	Суд Європейського Союзу
Угода ТРІПС –	Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності
Хартія ЄС –	Хартія основних прав Європейського Союзу

Директиви Європейського Союзу у сфері авторського права

- Директива 91/250/ЄЕС – Директива Ради 91/250/ЄЕС від 14 травня 1991 р.
про правову охорону комп'ютерних програм
- Директива 92/100/ЄЕС – Директива Ради 92/100/ЄЕС від 19 листопада
1992 р. про право на прокат, право на позичку та
деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності
(кодифікована версія 2006/115/ЄС)
- Директива 93/83/ЄЕС – Директива Ради 93/83/ЄЕС від 27 вересня 1993 р.
про координацію деяких положень авторського права
і суміжних прав при застосуванні їх до супутникового
мовлення і кабельної ретрансляції
- Директива 93/98/ЄС – Директива Ради 93/98/ЄЕС від 29 жовтня
1993 р. про гармонізацію строку охорони авторського
і деяких суміжних прав
- Директива 96/9/ЄС – Директива Європейського Парламенту і Ради 96/9/ЄС
від 11 березня 1996 р. про правову охорону баз даних
- Директива 2000/31/ЄС – Директива Європейського Парламенту і Ради
2000/31/ЄС від 8 червня 2000 р. про деякі правові аспекти
інформаційних послуг, зокрема електронної комерції,
на внутрішньому ринку
- Директива 2001/29/ЄС – Директива Європейського Парламенту і Ради
2001/29/ЄС від 22 травня 2001 р. про гармонізацію
певних аспектів авторського права і суміжних прав
в інформаційному суспільстві
- Директива 2002/58/ЄС – Директива Європейського Парламенту
і Ради 2002/58/ЄС від 12 липня 2002 р. щодо обробки
персональних даних і захисту конфіденційності
в секторі електронних засобів зв'язку (Директива
про конфіденційність та електронні комунікації)
- Директива 2004/48/ЄС – Директива Європейського Парламенту і Ради
2004/48/ЄС від 29 квітня 2004 р. про забезпечення
дотримання прав інтелектуальної власності
- Директива 2009/24/ЄС – Директива Європейського Парламенту і Ради
2009/24/ЄС від 23 квітня 2009 р. про правову охорону
комп'ютерних програм (кодифікована версія)

- Директива 2012/28/ЄС – Директива Європейського Парламенту і Ради 2012/28/ЄС від 25 жовтня 2012 р. про деякі випадки дозволеного використання сирітських творів
- Директива 2014/26/ЄС – Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/26/ЄС від 26 лютого 2014 р. про колективне управління авторським правом і суміжними правами та мультитериторіальне ліцензування прав на музичні твори для онлайн-використання на внутрішньому ринку
- Директива (ЄС) 2017/1564 – Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/1564 від 13 вересня 2017 р. про окремі випадки дозволеного використання творів та інших об'єктів, охоронюваних авторським правом і суміжними правами, на користь сліпих та осіб з вадами зору або іншими обмеженими можливостями сприймати друковану інформацію та внесення змін до Директиви 2001/29/ЄС про гармонізацію окремих аспектів авторського і суміжних прав в інформаційному суспільстві
- Директива (ЄС) 2019/789 – Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/789 від 17 квітня 2019 р., що встановлює застосування положень авторського права і суміжних прав щодо окремих онлайн-трансляцій організацій мовлення і ретрансляції радіо- і телепрограм і доповнює Директиву Ради 93/83/ЄЕС
- Директива (ЄС) 2019/790 – Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/790 від 17 квітня 2019 р. про авторське право на єдиному цифровому ринку, яка доповнює директиви 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС

Передмова

Перед Україною сьогодні одне з найважливіших завдань – досягнення стратегічної мети нашої зовнішньої політики – вступ у Європейський Союз. Це безпосередньо пов'язано з найшвидшою нашою перемогою в російсько-українській війні і повоєнним відновленням України.

Ми зараз перебуваємо на етапі початку переговорів про вступ у ЄС. Для досягнення мети ми повинні виконати величезний обсяг завдань із реформування усіх елементів нашої правової системи в контексті наближення їх до європейських стандартів.

Особливе місце в системі джерел права Європейського Союзу, які підлягають першочерговому вивченню і застосуванню, належить практиці Суду ЄС.

У свою чергу право інтелектуальної власності ЄС, як і сфера захисту прав людини і верховенства права, підлягає першочерговій імплементації в національний правопорядок України, оскільки вони є своєрідним лакмусовим папером щодо визначення «рівня європейськості» держав, які хочуть стати членами Європейського Союзу.

Власне, для підготовки сучасних студентів-юристів, підвищення кваліфікації представників усіх сфер правничої професії, зокрема суддів, викладачами кафедри європейського права факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка першими в Україні був розроблений і запроваджений навчальний курс «Практика Суду Європейського Союзу у сфері авторського права». Після кількарічної апробації підготовлено цей навчальний посібник, який стане ще одним кроком на шляху успішного вступу України в Європейський Союз.

Михайло МИКІЄВИЧ,
д-р юрид. наук, проф.,
завідувач кафедри
європейського права
Львівського національного
університету імені Івана Франка

Маркіян МАЛЬСЬКИЙ,
д-р екон. наук, проф.,
Надзвичайний і Повноважний
Посол України,
декан факультету міжнародних
відносин Львівського національного
університету імені Івана Франка

Розділ 1

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ОХОРОНИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА Й СУМІЖНИХ ПРАВ

1.1. Сутність, генеза та перспективи розвитку інституту авторського права

Авторське право в об'єктивному розумінні є інститутом цивільного права та ключовою галуззю права інтелектуальної власності, що регулює правовідносини, пов'язанні із створенням і використанням результатів творчої діяльності людини у сфері науки, літератури та мистецтва. У суб'єктивному розумінні авторське право є сукупністю суб'єктивних виключних прав, які дають авторам літературних, мистецьких і наукових творів можливість отримати соціальні блага від результатів своєї творчої діяльності.

У юридичній літературі нерідко можна зустріти посилання на винятковий характер авторського права. Передусім ідеться про винятковість особи автора, який наділений особливими правами на використання в будь-який не заборонений законом спосіб результату інтелектуальної діяльності. Крім того, винятковість авторського права полягає у створенні винятків та обмежень із фундаментального принципу свободи торгівлі та підприємництва. Як відомо, авторське право є винятком із цього принципу, оскільки воно надає авторові своєрідну монополію та виняткові права, які можуть обмежувати права третіх осіб¹. Слід зазначити, що практика Суду ЄС свідчить про необхідність забезпечення справедливого балансу між правом інтелектуальної власності, з одного боку, і свободою підприємництва, правом особи

¹ Caron Christophe. Droit d'auteur et droits voisins. 3e édition. Paris : LexisNexis SA, 2013. P. 7.

на захист персональних даних і свободою отримання або сповіщення інформації – з другого¹.

Однак основною особливістю авторського права є його нематеріальна природа. На думку багатьох дослідників, зокрема М. Вівана й В. Бенабу, правове регулювання було завжди спрямоване на захист нематеріальної складової, а не уречевленої форми об'єкта². Авторське право посідає місце серед таких нематеріальних категорій, як «об'єкти права інтелектуальної власності», «інформація», «репутація», які останнім часом є джерелом отримання надприбутків. Якщо раніше значні цінності акумулювалися в нерухомому майні, то зараз ситуація стрімко змінилася на користь нематеріальних активів. Як дотепно зауважує К. Карон, найбільші прибутки зосереджені навколо торговельної марки «Coca-Cola» та програмного забезпечення «Microsoft» – об'єктів права інтелектуальної власності³. Підхоплюючи цю думку, інший французький дослідник М. Віван говорить про те, що сфери нематеріального права переживають значний підйом, свідченням чого є стрімкий розвиток права інтелектуальної власності⁴. Пояснюючи цей феномен, К. Карон указує на те, що нематеріальний об'єкт має здатність до безмежного відтворення, йому притаманна так звана «всюдисущість». На відміну від крадіжки матеріальної речі, підробка не призводить до тотального вилучення об'єкта у його власника. І крадіжка, і підробка є порушеннями права власності. Однак з огляду на нематеріальну природу об'єктів інтелектуальної власності наслідки такого порушення не є реально непоправними. Звичайно, це завдає серйозних майнових збитків, однак підробки не перешкоджають правовласникам і надалі здійснювати авторські права, як, наприклад, у випадку комп'ютерних програм⁵. Однак, як зазначає К. Карон, нематеріальна природа авторського права є одночасно його «ахіллесовою п'ятою». Через людську

¹ Case C-70/10 Scarlet Extended SA v Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM) [2011] // ECR I-11959.

² Benabou Valérie Laure. Pourquoi une œuvre est immatérielle // Lamy Droit de l'Immatériel. 2005. Volume 1. P. 53.

³ Caron Christophe. Droit d'auteur et droits voisins. 3e édition. Paris : LexisNexis SA, 2013. P. 18.

⁴ Vivant Michel. L'irrésistible ascension des propriétés intellectuelles // Mélanges Christian Mouly. Paris : Litec, 1998. P. 441.

⁵ Caron Christophe. Droit d'auteur et droits voisins. 3e édition. Paris : LexisNexis SA, 2013. P. 18.

природу зважати передусім на те, що можна сприйняти фізично, спостерігається така закономірність: чим більше можливостей для відтворення має нематеріальний об'єкт, тим менше він є захищеним. Як не парадоксально, у сучасному суспільстві права на нематеріальні активи, попри їх високу прибутковість, порушуються значно частіше порівняно з матеріальними правами¹. За даними ООН, світовий оборот контрафактних продуктів сягає 250 млрд доларів на рік, а Міжнародною торговою палатою щорічні негативні світові економічні та соціальні наслідки від споживання контрафактних товарів і піратства оцінені в 700 млрд євро. Своєрідною крайністю в легалізації піратських рухів є Місіонерська церква «копімізму» (Kopimism), що виступає за вільне розповсюдження інформації. Спільнота була заснована у 2012 р. прихильниками «Піратського руху» Швеції, яка відома своїм ліберальним законодавством у галузі інформації, та зареєстрована як релігійна організація відповідно до шведської конституції².

Одним з основоположних принципів права інтелектуальної власності є принцип територіальності, суть якого полягає в тому, що правова охорона об'єктів інтелектуальної власності, надана на території однієї держави, не діє на території інших держав. Особливість захисту об'єктів інтелектуальної власності, зокрема авторського права, полягає в регулюванні відносин щодо нематеріальних об'єктів, що не знають кордонів і можуть бути використані в різних місцях одночасно. Відтак необхідно було локалізувати право, іншими словами ввести прив'язку до місця. Критерій прив'язки до місця традиційно виражається у формі «місце, де право реалізується». Стосовно нематеріального об'єкта таким місцем є місце, де діє право на нього. Як стверджує В. Скордамалья, одностаїне прийняття такого правила правовими системами різних держав призвело до виникнення концепції про територіальний характер права інтелектуальної власності. Відповідно до цієї концепції національне законодавство діє лише на території, де діють повноваження законодавця, з чого випливає, що охорона, надана в одній державі, діє незалежно від охорони, що може існувати в іншій державі (принцип незалежності паралельних прав інтелектуальної власності);

¹ Caron Christophe. Droit d'auteur et droits voisins. 3e édition. Paris : LexisNexis SA, 2013. P. 87.

² Missionary Church of Kopimism. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Missionary_Church_of_Kopimism.

Інформація про авторів

**Наталія
Сорока**

канд. юрид. наук, доцентка кафедри європейського права факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка, адвокат, директорка Західноукраїнського бюро Укрінюрколегії

**Михайло
Микієвич**

д-р юрид. наук, проф., завідувач кафедри європейського права факультету міжнародних відносин, заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка, професор Вільнюського університету (Литва)

Навчальне видання

Сорока Наталія Євгенівна
Микієвич Михайло Миколайович

ПРАКТИКА СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Навчальний посібник

Комп'ютерна верстка *О. А. Лисенко*
Корегування *П. О. Білоус*

Підписано до друку 29.06.2024. Формат 60×90/16.
Ум. друк. арк. 29,5. Обл.-вид. арк. 27,5. Тираж 300 прим. Зам. № 122

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017

[Перейти на сайт](#) →